

KS. ANDRZEJ MEGGER

DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rt.2018.65.8-12>

„EUCHARYSTIA – TAJEMNICA CELEBROWANA”
53. SYMPOZJUM WYKŁADOWCÓW LITURGIKI
NA WYDZIAŁACH TEOLOGICZNYCH
I W WYŻSZYCH SEMINARIACH DUCHOWNYCH
Łódź, Wyższe Seminarium Duchowne,
12-14 września 2017 roku

W dniach 12-14 września 2017 r. łódzkie Wyższe Seminarium Duchowne gościło wykładowców liturgiki pracujących na wydziałach teologicznych i w wyższych seminariach duchownych, którzy już po raz pięćdziesiąty trzeci zgromadzili się, aby podjąć naukową refleksję nad liturgią. W wydarzeniu wzięło udział około 80 liturgistów wraz z biskupami, członkami Komisji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. Temat tegorocznego zjazdu został zaczerpnięty z posynodalnej adhortacji apostołskiej Benedykta XVI *Sacramentum Caritatis* i był kontynuacją ubiegłorocznych refleksji poświęconych liturgii jako uprzywilejowanemu miejscu proklamacji słowa Bożego. Jak zaznaczył we wprowadzeniu przewodniczący Polskiego Stowarzyszenia Liturgistów, dr hab. Waldemar Pałęcki MSF, prof. KUL, Najświętsza Eucharystia wprawdzie składa się niejako z dwóch części, lecz tak ściśle z sobą związanych, że tworzą jeden akt kultu (zob. KL 56). Ojciec Święty, we wspomnianym dokumencie, podkreśla tę właśnie wewnętrzną jedność celebracji liturgicznej w słowach, że „słowo Boże, czytane w Kościele i głoszone w liturgii prowadzi do Eucharystii jako do swego właściwego celu” (SC 44). Stąd szczegółowym przedmiotem tegorocznych przedłożeń było właściwe zrozumienie liturgii eucharystycznej, poszczególnych tworzących ją elementów w kontekście całej celebracji Mszy św. Przewodniczący dodał, że Eucharystia zawsze pozostaje wartością niezmienną i dlatego wymaga zawsze najwyższej przejrzystości i poprawności, ponieważ poprzez to wyraża się teologia.

Pierwszej sesji, podczas której wygłoszono trzy referaty, przewodniczył ks. prof. dr hab. Stanisław Araszczuk. Jako pierwszy wystąpił ks. prof. KUL dr hab. Piotr Kulbacki, prezentując referat pt. *Eklezjologia eucharystyczna*. Zwrócił uwagę na fakt, że *Sacrosanctum Concilium* jest ukierunkowana eklezjalnie, ponieważ zawiera

Ks. dr ANDRZEJ MEGGER – asystent Katedry Teologii i Duchowości Liturgicznej w Instytucie Liturgiki i Homiletyki na Wydziale Teologii KUL; wykładowca liturgiki w Wyższym Seminarium Duchownym w Pelplinie; adres do korespondencji – e-mail: amegger@kul.lublin.pl

elementy katolickiej eklezjologii rozwinięte później w *Lumen gentium*. Tam pojawia się stwierdzenie, mające swoje źródło w patrystycznej koncepcji misterium, że Kościół jest w Chrystusie jakby sakramentem. Lud Boży Nowego Przymierza, podobnie jak Naród Wybrany, został uformowany przez Ducha Świętego w kontekście liturgicznym. I dlatego też, zaznaczył lubelski teolog, czynności liturgiczne są dla Kościoła niezwykle ważne, bo wyrażają jego naturę. Stąd należy poważnie rozpatrzyć soborowy postulat eklezjologicznego pogłębienia liturgii, aby każde zgromadzenie liturgiczne było znakiem – sakramentem Kościoła.

Drugim prelegentem był ks. dr hab. Daniel Brzeziński, prof. UMK z Torunia, który podjął próbę ukazania, że *Ars celebrandi* Eucharystii może być swoistą katechezą mistagogiczną. Na początku doprecyzował pojęcia zawarte w temacie, podkreślając, że sztuka poprawnego celebrowania dotyczy zarówno duchowieństwa, jak i świeckich, ponieważ wszyscy sprawują liturgię. Odwołując się do nauczania papieży (Jana Pawła II i Benedykta XVI), skonkludował, że *ars celebrandi* jest najlepszym warunkiem *actuosa participatio*, które jest fundamentalnym założeniem odnowy liturgicznej. W tym kontekście poprawne celebrowanie zakłada nie tylko zgodność z przepisami, ale umożliwia osobiste uczestnictwo w misterium. W dalszej części prelegent omówił szczegółowe kwestie wynikające z *ars praesidendi* oraz związane z genezą metody mistagogicznej w liturgii.

Ostatni referat tego dnia wygłosił ks. dr hab. Dariusz Kwiatkowski, prof. UAM z Poznania, podejmując zagadnienie pentekostalizacji kultu Eucharystii. Ten temat, ostatnio bardzo popularny w związku z pojawiającymi się nowymi ruchami pentekostalnymi, a także innymi dostrzegalnymi w Kościele katolickim zjawiskami, takimi jak modlitwy o uzdrowienie, namaszczenia i adoracje, budzi wiele emocji. Prelegent omówił syntetycznie rozwój i doktrynę ruchów zielonoświątkowców, podkreślając, że cechuje się ona ogromnym synkretyzmem. Pojawiający się problem dotyczy tego, czy elementy pentekostalne, włączane do Eucharystii i jej kultu poza Mszą św., są szansą na głębsze jej przeżywanie czy też są zagrożeniem, zniekształcającym jej podstawowy wymiar. Należą do nich różne spotkania modlitewne (tzw. Wieczory Uwielbienia), modlitwa o uzdrowienie międzypokoleniowe, spowiedź furtkowa czy „spoczynki w duchu”. Zakończył stwierdzeniem, że Kościół od wieków posiada własne formy modlitw o uzdrowienie, takie jak Eucharystia, sakrament chorych, egzorcyzmy czy błogosławieństwo chorych, które należy praktykować i pogłębiać.

Kolejnym punktem programu była Msza św. w bazylice archikatedralnej w Łodzi, której przewodniczył bp Marek Marczak, a homilię wygłosił przewodniczący Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów bp Adam Bałabuch. Pierwszy dzień obrad zakończył się spotkaniem organizacyjnym, na którym zebrano propozycje tematów kolejnego sympozjum liturgistów. Była to też okazja do poznania nowych członków stowarzyszenia, po raz pierwszy obecnych na zjeździe.

Drugi dzień rozpoczął się wspólną celebracją Jutrznii, której przewodniczył bp Piotr Greger. Pierwszą sesję naukową poprzedziła modlitwa za zmarłego bpa

Kazimierza Ryczana. Następnie swój referat pt. *Nadzwyczajna forma Mszy św. a formacja seminaryjna* wygłosił ks. dr Krystian Kletkiewicz z Gdańska. Na wstępie przywołał słowa papieża Franciszka, że reforma liturgiczna jest nieodwracalna i dlatego należy wciąż na nowo odkrywać motywy decyzji soborowych, unikając powierzchowności. Zgodnie z aktualnymi zasadami formacji seminaryjnej liturgikę, która jest „dziedziną podstawową”, należy wykładać w pięciu aspektach zgodnie z zasadami odnowy liturgicznej. Podkreślił, że w ramach wykładów należy zwrócić uwagę na hermeneutykę historyczną. Studium historii i konsekwentne wychowanie liturgiczne to dwa filary właściwego wykładu liturgiki. W dalszej części gdański liturgista przywołał aktualne dokumenty wskazujące na naukę języka łacińskiego w seminariach duchownych, a także – jeśli takie są wymogi duszpasterskie – wskazanie, aby umożliwić naukę sprawowania Eucharystii według *forma extraordinaria*. Podkreślił, że nie ma obowiązku nauki tej formy. Następnie prelegent dokonał charakterystyki alumnów, którzy są bardzo zróżnicowani, i dlatego różne są motywy zainteresowania formą nadzwyczajną Mszy św. Jak zaznaczył w podsumowaniu, liturgię parafialną należy sprawować w formie zwyczajnej, lecz jednocześnie tradycja i postęp nie muszą się wzajemnie wykluczać.

Ostatni referat wygłosił ks. dr Andrzej Grzelak, liturgista i proboszcz gnieźnieńskiej parafii pw. Chrystusa Wieczystego Kapłana. Prelegent przedstawił temat: *Msza św. z udziałem dzieci – między „participatio actuosa” a infantyлизmem*. Opierając się na swoim doświadczeniu proboszcza i wykładowcy, rozpoczął od stwierdzenia, że najlepszy wpływ na poprawne wychowanie liturgiczne ma sama właściwie i poprawnie celebrowana liturgia. Wskazał, że kluczowym momentem podczas Mszy św. z udziałem dzieci jest homilia, która rodzi i pogłębia wiarę oraz wprowadza w misterium obecnego i ofiarującego się Chrystusa w następujących później obrzędach liturgii. Głoszenie wymaga zatem odpowiedniej formy, która uwzględni kontekst całej liturgii, ale również język i formę dialogu. Referent zwrócił uwagę na kilka zasad broniących liturgię przed infantyлизmem, do których zaliczył m.in. możliwość spełniania przez dzieci pewnych funkcji liturgicznych, dobór odpowiednich modlitw i śpiewów czy formowanie poprawnych postaw.

Po krótkiej przerwie odbyła się dyskusja nad wygłoszonymi referatami, a także poruszono aktualne kwestie liturgiczne w Polsce, w tym inicjatywę współpracy z pastoralistami, zbliżającą się reformę studiów doktoranckich. Bp Adam Bałabuch przedstawił stan prac nad tłumaczeniem *Missale Romanum* oraz przypomniał o nowej instrukcji Konferencji Episkopatu Polski o posługiwaniu chorym i umierającym.

Po południu uczestnicy sympozjum udali się do Pabianic, gdzie w rodzinnej parafii św. Maksymiliana Marii Kolbego sprawowali Nieszpory, a następnie w sanktuarium Matki Bożej Łaskiej celebrowali Mszę św. i nawiedzili cudowny wizerunek Madonny.

Na czwartek, ostatni dzień zjazdu, przewidziano cztery komunikaty związane tematycznie i praktycznie i poruszonymi zagadnieniami. Sesji przewodniczył ks. prof.

dr hab. Andrzej Żądło z Katowic. Jako pierwszy wystąpił ks. dr Maciej Przybylak z Poznania i podjął temat *Prywatnych Modlitw eucharystycznych jako przykładu nadużyć odnowy liturgicznej po Drugim Soborze Watykańskim*. To zjawisko – stosowania w liturgii Modlitw niezatwierdzonych przez Stolicę Apostolską – było szeroko obecne zwłaszcza w krajach Europy Zachodniej w latach 70. XX wieku. Istnieje około trzystu takich Modlitw. Autor przedstawił najpierw zarys historyczny, a następnie wskazał i omówił charakterystyczne błędy, do których należą: wątpliwy charakter dziękczynienia, brak słów przeistoczenia, brak wzmianek o jedności z Kościołem, brak epiklezy czy całkowicie niepoprawne modlitwy wstawienne. Niektóre Modlitwy mają również błędy teologiczne: chrystologiczne i eklezjologiczne, a wszystkie są wyrazem źle pojętej kreatywności.

Ks. dr Grzegorz Rzeźwicki z Tarnowa, diecezjalny duszpasterz liturgicznej służby ołtarza i proboszcz parafii pw. św. Maksymiliana Marii Kolbego, poruszył temat *Celebracji pierwszego pełnego uczestnictwa dzieci w Eucharystii* i współczesnych propozycji pastoralno-liturgicznych związanych z tą uroczystością. Istotną kwestią jest, jak stwierdził prelegent, właściwe zaplanowanie całego procesu formacyjnego. W pierwszej części wystąpienia omówił formy przygotowania do I Komunii św. przed Vaticanum II, następnie wyjaśnił, czym jest pełne i czynne uczestnictwo w liturgii, punktem kulminacyjnym zaś były aktualne formy celebracji tej Mszy św. Wśród nich wymienił i omówił propozycję Sługi Bożego ks. Franciszka Blachnickiego (integralnie spojrzenie na Komunię św. w kontekście całej Mszy św.), ks. Stanisława Hartlieba (uwzględniający zasady katechumenatu i mistagogii liturgicznej), program archidiecezji krakowskiej (także zawierający elementy katechumenatu i mistagogii) oraz inne o charakterze lokalnym. Dokonując oceny tych form, liturgista stwierdził, że niezależnie od realizowanego programu należy dzisiaj uwzględniać obrzędy katechumenatu i mistagogii tak, aby Eucharystia była rzeczywiście sakramentem dopełniającym wtajemniczenie chrześcijańskie.

Kolejny komunikat, zatytułowany *Relikwie eucharystyczne a kult tajemnicy eucharystycznej poza Mszą św.*, przygotował i wygłosił ks. dr Waldemar Bartocha z Warszawy (UKSW), który w swoim wystąpieniu podjął próbę ustalenia kryteriów kultu relikwii eucharystycznych na podstawie nauczania Kościoła i ksiąg liturgicznych. Jak zauważył, współczesna literatura pomija często refleksję teologiczną nad fenomenem cudów i przenosi je do sfery pobożności ludowej. Analizując wydarzenia w Sokółce i Legnicy, stwierdził, że są one dla ludu Bożego znakiem dokonującej się transsubstancjacji i mają za cel utwierdzić wiarę. Relikwie eucharystyczne są znakiem tej rzeczywistości, która zawiera się w Najświętszym Sakramencie, ale nie należy w sposób absolutny utożsamiać relikwii z Najświętszym Sakramentem ze względu na istniejące ograniczenia. Stąd, jeśli nie zachowały się żadne elementy materii chleba i wina, należałoby mówić o adoracji relikwii, podobnie jak w przypadku relikwii Świętego Krzyża.

Ks. dr Andrzej Megger z Lublina (KUL) przybliżył uczestnikom genezę, strukturę i znaczenie *Compendium eucharisticum* – dokumentu zapowiedzianego przez Benedykta XVI w końcowej części adhortacji *Sacramentum Caritatis*. Dokument ma charakter pastoralny i powstał, aby ułatwić wiernym wierzenie, celebrowanie i przeżywanie misterium eucharystycznego. Dlatego w kolejnych częściach zbiera wybrane zasady doktrynalne na temat Najświętszej Eucharystii (Pismo Święte, Magisterium Kościoła; elementy Modlitw eucharystycznych), celebracje liturgiczne (*ordo Missae forma ordinaria et extraordinaria*, formularze mszalne, teksty Liturgii Godzin, obrzędy kultu Eucharystii poza Mszą św., śpiewy eucharystyczne) i wybrane modlitwy związane z Mszą św. Zgodnie z wolą papieża ma być pomocą w kształtowaniu postawy eucharystycznej tak, aby Eucharystia coraz bardziej stawała się źródłem i szczytem życia i misji Kościoła. Dokument nie został jeszcze przetłumaczony na język polski.

Symposium zakończyło się panelem dyskusyjnym oraz Modlitwą w ciągu dnia. Wszystkie wygłoszone referaty ukażą się w kolejnym, 14 tomie *Studiów liturgicznych*, wydawanych przez Towarzystwo Naukowe KUL.